

Моральна травма журналістів в умовах збройного конфлікту: зміст і механізми

Ольга Ярхо*

Аспірант
Державний торговельно-економічний університет
02156, вул. Кіото, 19, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0001-0786-929X>

♦ **Анотація.** В межах цього дослідження моральну травму визначено як поняття, що описує психологічне страждання, спричинене не страхом за власне життя, а порушенням базових моральних переконань і очікувань. Для журналістів моральна травма має особливе значення, адже їхня діяльність постійно пов'язана з етичними дилемами без однозначного вибору: фіксувати страждання чи допомагати, публікувати шокуючий контент чи запобігати ретравматизації аудиторії, розкривати джерела чи захищати їхню безпеку. Для українських журналістів, які працюють в умовах повномасштабної війни, ці дилеми набувають екзистенційного характеру: подвійна ідентичність – професійного спостерігача та громадянина країни, що обороняється, – створює додатковий шар морального конфлікту. Метою статті було здійснити теоретичний аналіз феномену моральної травми як окремого від посттравматичного стресового розладу конструкту та обґрунтувати його релевантність для журналістики, зокрема в контексті українського воєнного досвіду. Дослідження мало теоретичний дизайн і ґрунтувалося на систематичному аналізі та синтезі рецензованих наукових джерел із баз даних Web of Science та Scopus. Проаналізовано класичну модель моральної травми Б. Ліца і Торонтську шкалу моральної травми для журналістів, емпіричні дослідження моральної травми серед медійників та дані лонгітюдних опитувань Інституту масової інформації (2022-2025 роки). Встановлено, що моральна травма принципово відрізняється від посттравматичного стресового розладу за етіологією (порушення моральних переконань замість загрози для життя), емоційним профілем (провина, сором, гнів замість страху та гіперзбудження) та механізмами формування. Ідентифіковано три категорії потенційно морально травмуючих подій, специфічних для журналістики: дилеми «свідок – допомагач», конфлікт між правдою та захистом, організаційне зрадництво. Валідована Торонтська шкала моральної травми для журналістів забезпечує перший стандартизований інструмент діагностики. Дані засвідчили, що доступ до психологічної підтримки асоціюється з нижчими показниками моральної травми

♦ **Ключові слова:** медійна діяльність; тривожність; адаптація; посттравматичний стресовий розлад; ментальне здоров'я

♦ Вступ

Умови тривалого збройного конфлікту суттєво трансформують професійну діяльність журналістів, посилюючи психологічні навантаження та ускладнюючи етичні рішення. У цьому контексті актуальності набуває дослідження моральної травми як специфічного виду психологічного страждання, що залишається недостатньо осмисленим у медійному середовищі.

Психологічна вразливість журналістів, задіяних у висвітленні збройних конфліктів, є предметом зростаючої уваги наукової спільноти. I. Mohammed (2025), здійснивши систематичний огляд 52 досліджень за 2000-2024 роки, підтвердив високу поширеність посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресії та тривожності серед конфліктних репортерів і

Приклад цитування:

Yarkho, O. (2026). Moral injury in journalists during armed conflict: Content and mechanisms. *The Bulletin of National Defence University of Ukraine*, 21(2), 129-135. doi: 10.33099/2617-6858-26-21-2-129-135.

Історія статті: Отримано: 31.10.2025; Доопрацьовано: 23.02.2026; Прийнято: 30.03.2026; Опубліковано: 16.04.2026

зафіксував критичну методологічну неоднорідність наявних даних. Зокрема, відмінності у вибірках, інструментах вимірювання та часових горизонтах досліджень ускладнюють зіставлення результатів і обмежують можливості узагальнення висновків. G. Tyson & J. Wild (2021), обстеживши 120 британських медійників під час пандемії COVID-19, встановили, що 30 % журналістів, які систематично висвітлювали пандемію, перевищили клінічний поріг ПТСП за PTSD Checklist for Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (PCL-5) – утричі більше, ніж серед колег, не залучених до цієї тематики. S. Williams & T. Cartwright (2021) на вибірці 69 британських журналістів виявили парадоксальну коекзистенцію ПТСП та посттравматичного зростання: воєнні кореспонденти демонстрували водночас найвищі показники стресу та найвищі показники особистісного зростання.

Проте навіть у межах негативного виміру наявна суттєва прогалина. Переважна більшість досліджень зосереджена на страх-обумовлених реакціях, тоді як зростаюча кількість даних засвідчує, що журналісти стикаються з якісно іншим типом психологічного страждання – моральною травмою. N.A. Hall *et al.* (2022), систематизувавши дані про моральну травму у різних професійних контекстах, підтвердили: моральна травма має самостійні шляхи впливу на ментальне здоров'я, не зводиться до ПТСП та потребує окремих діагностичних і терапевтичних підходів. У суміжних галузях – насамперед у військовій психології – феномен моральної травми вивчений значно повніше, що дозволило сформувати теоретичні моделі, інструменти вимірювання та підходи до інтервенцій, які поки що лише частково адаптовані до цивільних професійних груп. B.T. Litz & H.E. Walker (2025) у підсумковому огляді стану науки зафіксували приріст публікацій із зазначеної проблематики на понад 4000 %, причому від 2021 року дослідження активно поширюються на цивільні професійні групи: медичних працівників, поліцейських, рятувальників та журналістів. S.A. Houle *et al.* (2024), здійснивши систематичний огляд та контент-аналіз наявних шкал моральної травми, ідентифікували 13 різних інструментів у 104 дослідженнях, підкресливши критичну потребу в популяційно-специфічних методиках вимірювання. Подальша розробка привела до створення Торонтської шкали моральної травми для журналістів (TMIS-J) – першого стандартизованого інструменту для виявлення моральної травми саме в медійному контексті (Osman *et al.*, 2024).

В Україні зазначена проблематика набуває особливої гостроти. Разом із тим дані IMI's annual survey... (2025) виявляють паралельний процес: чимало медійників описують поступове вироблення адаптаційних стратегій, а найближче соціальне оточення (передусім родина) дедалі чіткіше виконує функцію психологічного якоря. Для українських журналістів моральні колізії посилюються подвійною роллю: вони водночас мають зберігати професійну незаангажованість і залишаються громадянами держави, що протистоїть збройній агресії.

L. Zasiakina *et al.* (2023), дослідивши 1249 українських цивільних, зафіксували надзвичайно високу поширеність тяжкого ПТСП та моральної травми, що створює контекст, в якому працюють медійники – вони одночасно є і дослідниками, і постраждалими від воєнних подій.

Попри зростання наукового інтересу до психологічного стану медійників, систематичний аналіз саме моральної травми як окремого від ПТСП конструкту у журналістському контексті досі залишається фрагментарним. Більшість оглядів об'єднують моральну травму з іншими негативними наслідками, не диференціюючи її унікальної етіології та клінічної картини. Це створює ризик некоректної діагностики та неефективних інтервенцій, адже стандартні протоколи роботи з ПТСП (зокрема, пролонгована експозиція) можуть виявитися контрпродуктивними щодо моральної травми, де центральною проблемою є не страх, а провина та сором. Стаття мала на меті теоретично осмислити моральну травму як самостійний конструкт, відмінний від ПТСП, та визначити її значення для медійної діяльності, зокрема в контексті українського воєнного досвіду.

♦ Матеріали та методи

Дослідження мало теоретичний дизайн і було реалізоване у формі критичного літературного огляду, спрямованого на комплексне осмислення феномену моральної травми в журналістиці. Джерельну базу становили рецензовані наукові публікації, індексовані у міжнародних базах Web of Science, Scopus і PubMed, а також наукові монографії, інституційні аналітичні звіти та валідовані психометричні інструменти. До ключових робіт, що заклали теоретичний фундамент, увійшли праці I.L. McCann & L.A. Pearlman (1990), C.L.M. Keyes (2002) і N. Seely (2019). Систематичний пошук літератури проводився за ключовими словами «моральна травма журналістів», «моральний дистрес медійників», «травма, пов'язана з етичними дилемами у журналістиці», «морально травматичні події у журналістиці» у період з 2009 по 2026 рік. Нижня хронологічна межа визначена семінальною публікацією B.T. Litz *et al.* (2009), яка вперше формалізувала конструкт моральної травми як самостійне явище. Додатково проаналізовано фундаментальні джерела з суміжних дисциплін: військової психології (моральна травма у комбатантів), психології допомагаючих професій (вторинний травматичний стрес, вікарна травматизація) та медіапсихології (рефлексивна переробка травматичного контенту).

Критерії включення джерел були чітко визначені: (а) наявність емпіричних даних або розробленої теоретичної моделі моральної травми; (б) безпосередня або опосередкована релевантність до журналістської професії чи споріднених професій; (в) публікація у рецензованому виданні або визнаному інституційному органі; (г) доступність тексту англійською або українською мовами. Джерела російською мовою виключено через їхню потенційну ідеологічну упередженість та обмежену релевантність у контексті сучасних українських

медіапрактик. Крім того, не розглядалися неакадемічні матеріали (блоги, пости в соціальних мережах), за винятком офіційних звітів авторитетних моніторингових організацій, зокрема IMI survey: 58 % of Ukrainian journalists... (2024) та IMI's annual survey... (2025). Аналітична процедура складалася з трьох послідовних етапів. Перший етап передбачав порівняльний аналіз моральної травми та посттравматичного стресового розладу як окремих конструктів за критеріями етіології, емоційного профілю, механізмів формування та діагностичних ознак. На другому етапі було систематизовано емпіричні дані щодо моральної травми журналістів: типологію потенційно морально травмуючих подій (PMIEs), їхню поширеність, взаємозв'язок з іншими психологічними наслідками та існуючі інструменти вимірювання. Третій етап був присвячений аналізу українського контексту крізь призму концепції моральної травми з опорою на доробок L.A. Naidonova (2013) та S. Arefnia (2025). Така методологія дозволила комплексно розкрити специфіку моральної травми в журналістському середовищі, виявити концептуальні прогалини в наявних дослідженнях і сформулювати теоретичне підґрунтя для подальших емпіричних досліджень в умовах українського медіапростору.

◆ Результати та обговорення

Моральна травма і ПТСР є окремими, хоча кореляційно пов'язаними конструктами. B.T. Litz *et al.* (2009)

визначили моральну травму як стійке страждання, що виникає внаслідок вчинення, неспроможності запобігти або свідчення дій, які суперечать глибоким моральним переконанням та очікуванням. Ключова відмінність полягає у тригері: ПТСР формується у відповідь на загрозу для життя або фізичної цілісності (Criterion A за American Psychiatric Association (1994)), тоді як моральна травма – у відповідь на порушення моральних стандартів. Емоційна картина також суттєво різниться. Для ПТСР типовими є страх, надмірна збудливість, нав'язливі спогади та поведінка уникання – класичні прояви стресової реакції. Моральна травма, натомість, маніфестує через переживання провини, сорому, гніву, відрази та гіркого розчарування – емоцій, що сигналізують про конфлікт із ціннісним ядром особистості (Griffin *et al.*, 2019). Саме для журналістики це розмежування є клінічно вирішальним: обстеження A. Feinstein *et al.* (2018) серед 80 медійників, задіяних у висвітленні міграційної кризи в Європі, виявило, що класичні індикатори ПТСР перебували на низькому рівні, тоді як маркери моральної травми та асоційованого почуття провини виявилися клінічно вагомими. Цей результат ставить під сумнів достатність стандартних ПТСР-скринінгів для коректної ідентифікації провідного джерела психологічного страждання у працівників медіа. Систематизоване порівняння обох конструктів подано у Таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика моральної травми та ПТСР

Параметр порівняння	ПТСР	Моральна травма
Етіологічний тригер	Загроза для життя або фізичної цілісності	Порушення глибоких моральних переконань та очікувань
Емоційний профіль	Страх, гіперзбудження, нав'язливі спогади, поведінка уникання	Провина, сором, гнів, огида, розчарування
Центральний механізм	Кондиціонування страху; порушення обробки загрози	Конфлікт із ціннісним ядром особистості; ерозія морального самосприйняття
Діагностичний інструмент	PCL-5, IES-R (загальні)	TMIS-J (журналістсько-специфічний)
Ефективні інтервенції	Когнітивно-поведінкова терапія, EMDR, пролонгована експозиція	Адаптивне розкриття; стратегія морального відновлення
Роль уникання	Уникання – ключовий предиктор симптомів	Провина та сором не піддаються стратегіям уникання

Примітка: IES-R – Impact of Event Scale – Revised; EMDR – Eye Movement Desensitisation and Reprocessing

Джерело: розроблено автором на основі даних B.T. Litz *et al.* (2009), R.J. Smith *et al.* (2018), B.J. Griffin *et al.* (2019)

Аналіз Таблиці 1 засвідчив про якісну несхожість двох конструктів: якщо ПТСР розвивається переважно як реакція на загрозу фізичному виживанню та характеризується страхом і гіперзбудженням, то моральна травма виникає внаслідок глибокого порушення морально-ціннісної сфери особистості, що призводить до переважання почуттів провини, сорому та ерозії морального самосприйняття. Така відмінність зумовлює різну динаміку симптомів, стійкість до стратегій уникання та необхідність застосування спеціалізованих терапевтичних підходів, орієнтованих на моральне відновлення, а не лише на десенсибілізацію страху. J. Osmani *et al.* (2024), розробляючи TMIS-J, провели три фокус-групи з 39 журналістами, за результатами яких ідентифікували 15 PMIEs, специфічних для медійної

діяльності. Подальша валідація на вибірці із 159 журналістів підтвердила трифакторну структуру шкали з показниками внутрішньої узгодженості від задовільних до відмінних (Cronbach $\alpha = 0,86$). На підставі аналізу літератури можна систематизувати журналістські PMIEs у три категорії. Перша категорія – дилема «свідок – доповідач»: журналіст стає свідком страждання і має обирати між фіксацією події (професійний обов'язок) та наданням допомоги (моральний обов'язок). Дослідження міграційної кризи A. Feinstein *et al.* (2018) засвідчило, що почуття провини за недостатню особисту допомогу біженцям та сором за спостережену поведінку інших були найбільш поширеними морально травмуючими реакціями. Друга категорія – конфлікт між правдою та захистом: журналіст зобов'язаний

повідомляти правду, але усвідомлює, що оприлюднення може зашкодити – інформаторам, потерпілим або власній аудиторії. В умовах воєнної України цей конфлікт загострюється потребою балансувати між суспільним правом на поінформованість та безпековими обмеженнями. Третя категорія – організаційне зрадництво: медійник зазнає морального ураження, коли його редакція порушує фахові стандарти або відмовляє у підтримці. S. Dubberley *et al.* (2015), проаналізувавши досвід 209 фахівців із верифікації візуального контенту, засвідчили поширеність корпоративної установки «тримайся або звільняйся» – організаційної норми, що де-факто узаконює емоційну байдужість керівництва.

TMIS-J, представлена J. Osmann *et al.* (2024), є першим стандартизованим інструментом для виявлення моральної травми саме в медійному контексті. Початковий пул із 15 пунктів було скорочено до 9 фінальних за результатами експлораторного факторного аналізу. Ці 9 пунктів оцінюються за п'ятибальною шкалою Лайкерта (від 0 = «немає» до 4 = «тяжко»), та має трифакторну структуру. Конвергентна валідність підтверджена значущими кореляціями з показниками депресії (BDI-II), тривожності (BAI) та ПТСР (PCL-5), що засвідчує зв'язок моральної травми з іншими психологічними наслідками без тотожності з ними. Вихідною точкою для розробки TMIS-J послугувала Шкала подій моральної травми (MIES). Дискримінантна валідність підтверджена відсутністю значущих кореляцій із сімейним станом та рівнем освіти. Емпіричні дані вищезгаданих J. Osmann *et al.* (2021) підтвердили, що доступ до організаційної психологічної підтримки асоціюється з нижчими показниками депресії, ПТСР та моральної травми. Ця знахідка має принципове практичне значення: програми підтримки журналістів мають адресувати моральну травму як окрему мішень інтервенції.

В умовах українського контексту гостро актуалізується необхідність комплексного аналізу моральної травми крізь призму досвіду повномасштабної війни. Моніторинг Інституту масової інформації впродовж 2022-2025 років створив підстави для інтерпретації української ситуації у категоріях моральної травми. За даними IMI survey: 58 % of Ukrainian journalists... (2024), більшість медійних працівників констатують негативну динаміку власного психоемоційного стану під впливом воєнних обставин. Паралельно значна кількість респондентів фіксує вироблення індивідуальних стратегій пристосування без втрати фахової дієздатності, причому сімейне коло стійко зберігає роль головного стабілізуючого ресурсу (IMI's annual survey..., 2025). Для українських журналістів можна ідентифікувати щонайменше чотири специфічні джерела моральної травми, що не мають аналогів у міжнародних дослідженнях. По-перше, дилема подвійної лояльності: як громадянин журналіст відчуває моральний обов'язок сприяти обороні країни, тоді як професійні стандарти вимагають збалансованого висвітлення. По-друге, свідчення загибелі колег та джерел інформації – безпосередній

моральний удар, що значно перевищує за інтенсивністю опосередкований контакт із травмою. R.J. Smith *et al.* (2018) засвідчили, що стратегія уникання є ключовим предиктором ПТСР серед медійників, проте моральна травма, на відміну від ПТСР, не піддається уникненню – провина та сором переслідують незалежно від контакту зі стресором. По-третє, необхідність транслювати зображення руйнувань і людських втрат задля інформування міжнародної спільноти – попри розуміння того, що цей самий контент ретравматизує українську аудиторію. Так звана «втома від свідчення» – поступова ерозія здатності емоційно відгукуватися на людське страждання, яку сам журналіст сприймає як моральну деградацію, а не як адаптивний захисний механізм. Дослідження K. Backholm & K. Björkqvist (2010) на вибірці 503 фінських репортерів додатково засвідчило, що особистий травматичний анамнез посилює вразливість до професійних стресорів – факт, який набуває критичної ваги для українських медійників, що самі перебувають у статусі постраждалих від війни.

Моральна травма функціонує не ізольовано, а у складній взаємодії з іншими психологічними наслідками фахової діяльності. C.L.M. Keyes (2002), спираючись на емпіричні дані, обґрунтував двоконтинуумну концепцію ментального здоров'я, відповідно до якої позитивне функціонування та психопатологія утворюють окремі, хоча й пов'язані, виміри. У площині моральної травми це означає, що журналіст здатен одночасно переживати глибокий ціннісний конфлікт і зберігати осмислене фахове функціонування. T. Idås *et al.* (2019), дослідивши 375 норвезьких медійників, які працювали під час теракту на Утойї, емпірично підтвердили цю двовимірність: соціальна підтримка водночас послаблювала симптоми ПТСР і каталізувала посттравматичне зростання. Шкала професійної якості життя (ProQOL), яку B.H. Stamm (2010) розвинула на основі теорії втоми від співпереживання C.R. Figley (1995), доповнила це бачення через поняття задоволеності від співпереживання – позитивного переживання, що породжується відчуттям фахової причетності до суспільно значущої місії. У журналістському контексті усвідомлення ваги власної роботи може слугувати буфером проти моральної травми, частково нейтралізуючи біль від неунікних етичних компромісів. L.A. Naidonova (2013), розвинувши рефлексивний підхід у медіапсихології, запропонувала теоретичне підґрунтя для розуміння того, яким чином цілеспрямоване осмислення морально навантаженого контенту здатне протидіяти деструктивному впливу моральної травми. S. Arefnia (2025) на вибірці українських внутрішньо переміщених жінок підтвердила, що стресостійкість є найпотужнішим провісником суб'єктивного благополуччя ($\beta = 0,693$; $R^2 = 0,70$), причому захисний ефект цього ресурсу наростає зі збільшенням стресового навантаження – що дає підстави припускати аналогічну закономірність для медійних працівників. K.M. Connor & J.R.T. Davidson (2003) розробили шкалу резильєнтності (CD-RISC), що дозволяє

кількісно оцінити здатність особистості протистояти стресовому впливу – ресурс, який у контексті моральної травми журналістів потребує окремого емпіричного вивчення. На основі теоретичного аналізу сформульовано низку прикладних рекомендацій, спрямованих на запобігання та зменшення наслідків моральної травми серед журналістів:

1) впровадити регулярний скринінг моральної травми за допомогою валідизованого інструменту TMIS-J як обов'язковий елемент програм психологічної підтримки медійників. Це дозволить виявляти морально травмованих працівників на ранніх етапах і своєчасно спрямовувати їх на спеціалізовану допомогу;

2) чітко розмежовувати терапевтичні інтервенції для моральної травми та ПТСР. Стандартні протоколи лікування ПТСР, зокрема пролонгована експозиційна терапія, можуть бути неефективними або навіть контрпродуктивними у роботі з моральною травмою, оскільки посилюють почуття провини та сорому. Натомість пріоритет слід надавати підходам, орієнтованим на моральне відновлення (Adaptive Disclosure та подібні методики);

3) розвивати в редакціях та медіаорганізаціях культуру визнання й відкритої підтримки, яка виступатиме важливим організаційним буфером проти моральної травми. Регулярне визнання етичних дилем, з якими стикаються журналісти, та нормалізація обговорення моральних конфліктів суттєво знижують відчуття ізоляції та самозвинувачення.

Доступ до своєчасної та фахової психологічної допомоги є одним із найзначущих модераторів розвитку та інтенсивності моральної травми в журналістському середовищі. Водночас слід підкреслити, що наявні дані засвідчують суттєву розбіжність між потребою у такій підтримці та її реальною доступністю: більшість медійних організацій досі не мають інституціоналізованих протоколів роботи з моральною травмою, що залишає журналістів наодинці з переживаннями провини та сорому. Отримані результати засвідчили, що моральна травма є окремим від ПТСР конструктом із власною етіологією, емоційним профілем та механізмами формування, що має безпосередню релевантність для журналістики. Ця позиція узгоджується з думкою B.J. Griffin *et al.* (2019), що проаналізував 116 досліджень моральної травми, підтверджує її самостійний клінічний статус у контексті військової психології, а дані J.M. Currier *et al.* (2015) поширили цей висновок на журналістику. Зіставлення висновків проведеного дослідження з результатами інших наукових колективів виявляє як суттєві точки конвергенції, так і важливі концептуальні розбіжності. Цей аналіз розвиває знахідку N. Seely (2019) про дозозалежний характер зв'язку між інтенсивністю травматичної експозиції та психологічними наслідками у 254 американських медійників, додаючи суттєве уточнення: для моральної травми визначальною є не кількість контактів зі стресором, а його ціннісно-етичне навантаження.

A. Henderson *et al.* (2025) встановили взаємопідсилювальний ефект особистої та професійної травматизації. Проведене дослідження підтвердило, що для моральної травми ця взаємодія може бути ще виразнішою, позаяк моральні переконання коріняться саме в біографічному досвіді. Ресурсна теорія S.E. Hobfoll (1989) передбачала каскадне вичерпання ресурсів за хронічного стресу. Відповідно до отриманих даних, моральна травма здатна виступати специфічним пусковим механізмом такого каскаду, підточуючи ціннісний фундамент особистості.

В свою чергу, дані T.J. Usset *et al.* (2020) щодо TMIS-J продемонстрували конвергенцію з показниками ПТСР та депресії, що узгоджується з висновком про кореляційний, але не тотожний характер зв'язку моральної травми з іншими розладами. V. Williamson *et al.* (2018), здійснивши метааналітичну оцінку зв'язку між моральною травмою та ментальним здоров'ям в окупаційних контекстах ($k = 13$, $N = 6373$), також встановили статистично значущі асоціації з ПТСР, депресією та суїцидальною ідеєю, причому серед досліджуваних популяцій були і журналісти. Порівняння з військовим контекстом C. Adams (2018) продемонструвало як спільні риси (вина, сором як центральні емоції), так і суттєві відмінності: журналісти, на відміну від комбатантів, не є безпосередніми учасниками насильства, проте їхня травма виникає з неспроможності або неможливості діяти у відповідності з моральними переконаннями в ситуації свідчення. Отже, дане дослідження розширило уявлення про моральну травму журналістів як окремий від ПТСР психологічний конструкт, систематизуючи відповідні наукові дані в українському контексті.

♦ Висновки

Проведений теоретичний аналіз засвідчив, що моральна травма є окремим від ПТСР конструктом із самостійною етіологією (порушення моральних переконань замість загрози для життя), емоційним профілем (вина, сором, гнів замість страху та гіперзбудження) та механізмами формування. Для журналістики моральна травма має особливу значущість через три категорії РМІЕ: дилему «свідок – допомагач», конфлікт між правдою та захистом та організаційне зрадництво. Підкреслено, що TMIS-J забезпечує перший валідований інструмент діагностики, причому трифакторна структура шкали (організаційно-управлінський, публічної реакції та свідчення) безпосередньо відображає специфіку журналістських моральних дилем. Для українських журналістів ідентифіковано чотири додаткові джерела моральної травми, зумовлені воєнним контекстом та подвійною ідентичністю: дилема лояльності (спостерігач vs громадянин), свідчення загибелі колег, необхідність ретрансляції травматичного контенту для міжнародної аудиторії та «втома від свідчення» як суб'єктивне переживання моральної деградації. Ці фактори зумовлюють вищий

ризик моральної травматизації порівняно з мирними медіа-контекстами. Отримані результати підкреслили нагальну потребу переходу від загальних ПТ-СР-орієнтованих програм до спеціалізованих інтервенцій, що враховують моральний вимір страждання журналістів. Впровадження скринінгу за допомогою TMIS-J, розвиток організаційної культури визнання та доступність фахової психологічної допомоги є ключовими практичними заходами для збереження психічного здоров'я медійників. Таким чином, дослідження розширило теоретичне розуміння моральної травми в журналістиці, підтвердило її особливу значущість у воєнних умовах та запропонувало концептуальне підґрунтя для створення ефективних систем психологічної підтримки в умовах повномасштабної війни. Подальші дослідження мають передбачати переклад і крос-культурну адаптацію TMIS-J для

української медійної спільноти, а також її емпіричну апробацію на репрезентативній вибірці журналістів та інших медійників. Це дозволить оцінити психометричні характеристики інструменту у національному контексті, перевірити його конвергентну та дискримінантну валідність, а також з'ясувати специфіку моральної травми серед професіоналів, які працюють у зоні воєнних конфліктів.

◆ Подяки

Немає.

◆ Фінансування

Немає.

◆ Конфлікт інтересів

Немає.

◆ Джерела

- [1] Adams, C. (2018). "They go for gender first": The nature and effect of sexist abuse of female technology journalists. *Journalism Practice*, 12(7), 850-869. doi: 10.1080/17512786.2017.1350115.
- [2] American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed.). Washington, DC: APA.
- [3] Arefnia, S. (2025). Peculiarities of experiencing subjective well-being among Ukrainian internally displaced women and women from other countries. *Scientific Notes of KROK University*, 4(80), 380-394. doi: 10.31732/2663-2209-2025-80-380-394.
- [4] Backholm, K., & Björkqvist, K. (2010). The effects of exposure to crisis on well-being of journalists: A study of crisis-related factors predicting psychological health in a sample of Finnish journalists. *Media, War & Conflict*, 3(2), 138-151. doi: 10.1177/1750635210368309.
- [5] Connor, K.M., & Davidson, J.R.T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18(2), 76-82. doi: 10.1002/da.10113.
- [6] Currier, J.M., Holland, J.M., & Malott, J. (2015). Moral injury, meaning making, and mental health in returning veterans. *Journal of Clinical Psychology*, 71(3), 229-240. doi: 10.1002/jclp.22134.
- [7] Dubberley, S., Griffin, E., & Bal, H.M. (2015). *Making secondary trauma a primary issue: A study of eyewitness media and vicarious trauma on the digital frontline*. Retrieved from <https://firstdraftnews.org/articles/making-secondary-trauma-primary-issue-study-eyewitness-media-vicarious-trauma-digital-frontline/>.
- [8] Feinstein, A., Pavisian, B., & Storm, H. (2018). Journalists covering the refugee and migration crisis are affected by moral injury not PTSD. *JRSM Open*, 9(3). doi: 10.1177/2054270418759010.
- [9] Figley, C.R. (1995). *Compassion fatigue: Coping with secondary traumatic stress disorder in those who treat the traumatized*. New York, NY: Taylor & Francis Group.
- [10] Griffin, B.J., Purcell, N., Burkman, K., Litz, B.T., Bryan, C.J., Schmitz, M., Villierme, C., Walsh, J., & Maguen, S. (2019). Moral injury: An integrative review. *Journal of Traumatic Stress*, 32(3), 350-362. doi: 10.1002/jts.22362.
- [11] Hall, N.A., Everson, A.T., Billingsley, M.R., & Miller, M.B. (2022). Moral injury, mental health and behavioural health outcomes: A systematic review of the literature. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 29(1), 92-110. doi: 10.1002/cpp.2607.
- [12] Henderson, A., Jewell, T., Huang, X., & Simpson, A. (2025). Personal trauma history and secondary traumatic stress in mental health professionals: A systematic review. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 32, 13-30. doi: 10.1111/jpm.13082.
- [13] Hobfoll, S.E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44(3), 513-524. doi: 10.1037/0003-066X.44.3.513.
- [14] Houle, S.A., et al. (2024). Measuring moral distress and moral injury: A systematic review and content analysis of existing scales. *Clinical Psychology Review*, 108, article number 102377. doi: 10.1016/j.cpr.2023.102377.
- [15] Idås, T., Backholm, K., & Korhonen, J. (2019). Trauma in the newsroom: Social support, post-traumatic stress and post-traumatic growth among journalists working with terror. *European Journal of Psychotraumatology*, 10(1), article number 1620085. doi: 10.1080/20008198.2019.1620085.
- [16] IMI survey: 58% of Ukrainian journalists report a deterioration in their mental health. (2024). Retrieved from <https://surl.li/meigqq>.

- [17] IMI's annual survey: Journalists in 2025 – exhausted, but more resilient and better adapted to the war. (2025). Retrieved from <https://imi.org.ua/monitorings/richne-opytuvannya-imi-zhurnalisty-u-2025-mu-vysnazheni-ale-stijkishi-j-bilsh-adaptovani-do-vijny>.
- [18] Keyes, C.L.M. (2002). The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Behavior*, 43(2), 207-222. doi: 10.2307/3090197.
- [19] Litz, B.T., & Walker, H.E. (2025). Moral injury: An overview of conceptual, definitional, assessment, and treatment issues. *Annual Review of Clinical Psychology*, 21, 157-180. doi: 10.1146/annurev-clinpsy-081423-022604.
- [20] Litz, B.T., Stein, N., Delaney, E., Lebowitz, L., Nash, W.P., Silva, C., & Maguen, S. (2009). Moral injury and moral repair in war veterans: A preliminary model and intervention strategy. *Clinical Psychology Review*, 29(8), 695-706. doi: 10.1016/j.cpr.2009.07.003.
- [21] McCann, I.L., & Pearlman, L.A. (1990). Vicarious traumatization: A framework for understanding the psychological effects of working with victims. *Journal of Traumatic Stress*, 3(1), 131-149. doi: 10.1002/jts.2490030110.
- [22] Mohammed, I. (2025). A systematic review of the literature on the mental health of journalists reporting on war, conflict and terrorism. *Journalism and Media*, 6(3), article number 129. doi: 10.3390/journalmedia6030129.
- [23] Naidonova, L.A. (2013). *Media psychology: Foundations of the reflexive approach*. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD.
- [24] Osmann, J., Dvorkin, J., Inbar, Y., Page-Gould, E., & Feinstein, A. (2021). The emotional well-being of journalists exposed to traumatic events: A mapping review. *Media, War & Conflict*, 14(4), 476-502. doi: 10.1177/1750635219895998.
- [25] Osmann, J., Page-Gould, E., Inbar, Y., Dvorkin, J., Walmsley, D., & Feinstein, A. (2024). Validation of the Toronto Moral Injury Scale for Journalists. *Traumatology*, 30(2), 133-142. doi: 10.1037/trm0000409.
- [26] Seely, N. (2019). Journalists and mental health: The psychological toll of covering everyday trauma. *Newspaper Research Journal*, 40(2), 239-259. doi: 10.1177/0739532919835612.
- [27] Smith, R.J., Drevo, S., & Newman, E. (2018). Covering traumatic news stories: Factors associated with post-traumatic stress disorder among journalists. *Stress and Health*, 34(2), 218-226. doi: 10.1002/smi.2775.
- [28] Stamm, B.H. (2010). *The concise ProQOL manual* (2nd ed.). Pocatello, ID: ProQOL.org.
- [29] Tyson, G., & Wild, J. (2021). Post-traumatic stress disorder symptoms among journalists repeatedly covering COVID-19 news. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(16), article number 8536. doi: 10.3390/ijerph18168536.
- [30] Usset, T.J., Gray, E., Griffin, B.J., Currier, J.M., Kopacz, M.S., Wilhelm, J.H., & Harris, J.I. (2020). Psychospiritual developmental risk factors for moral injury. *Religions*, 11(10), article number 484. doi: 10.3390/rel11100484.
- [31] Williams, S., & Cartwright, T. (2021). Post-traumatic stress, personal risk and post-traumatic growth among UK journalists. *European Journal of Psychotraumatology*, 12(1), article number 1881727. doi: 10.1080/20008198.2021.1881727.
- [32] Williamson, V., Stevelink, S.A.M., & Greenberg, N. (2018). Occupational moral injury and mental health: Systematic review and meta-analysis. *The British Journal of Psychiatry*, 212(6), 339-346. doi: 10.1192/bjp.2018.55.
- [33] Zasiiekina, L., Zasiiekin, S., & Kuperman, V. (2023). Post-traumatic stress disorder and moral injury among Ukrainian civilians during the ongoing war. *Journal of Community Health*, 48(5), 784-792. doi: 10.1007/s10900-023-01225-5.

Moral injury in journalists during armed conflict: Content and mechanisms

Olha Yarkho*

Postgraduate Student
State University of Trade and Economics
02156, 19 Kyoto Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0001-0786-929X>

♦ **Abstract.** Within the scope of this study, moral injury is defined as a concept describing psychological suffering caused not by fear for one's own life, but by the violation of fundamental moral beliefs and expectations. For journalists, moral injury is of particular significance, as their work is consistently bound up with ethical dilemmas that admit no clear-cut resolution: whether to document suffering or render assistance, whether to publish disturbing content or prevent audience retraumatisation, whether to expose sources or safeguard their safety. For Ukrainian journalists working in conditions of full-scale war, these dilemmas take on an existential character: the dual identity of professional observer and citizen of a country under armed attack creates an additional layer of moral conflict. The aim of the article was to conduct a theoretical analysis of the phenomenon of moral injury as a construct distinct from post-traumatic stress disorder, and to establish its relevance to journalism, particularly within the context of Ukrainian wartime experience. The study employed a theoretical design grounded in systematic analysis and synthesis of peer-reviewed scholarly sources from the Web of Science and Scopus databases. The classical moral injury model of B. Litz and the Toronto Moral Injury Scale for Journalists were analysed, along with empirical studies of moral injury among media professionals and longitudinal survey data from the Institute of Mass Information (2022-2025). It was established that moral injury differs fundamentally from post-traumatic stress disorder in terms of aetiology (violation of moral beliefs rather than life threat), emotional profile (guilt, shame, and anger rather than fear and hyperarousal), and formative mechanisms. Three categories of potentially morally injurious events specific to journalism were identified: the witness-helper dilemma, the truth-versus-protection conflict, and organisational betrayal. The validated Toronto Moral Injury Scale for Journalists provides the first standardised diagnostic instrument. The data demonstrated that access to psychological support is associated with lower moral injury scores

♦ **Keywords:** media activity; anxiety; adaptation; post-traumatic stress disorder; mental health